

ოჯახში და ქალთა მიმართ ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლის არსებული მექანიზმის გამოწვევები კოვიდ -19 პანდემიის პირობებში საქართველოსა და შვეიცარიაში

რუდი მაიერი

დოქტორი, პროფესორი,
აღმოსავლეთ შვეიცარიის უნივერსიტეტი

ანა ფირცხალაშვილი

სამართლის დოქტორი, პროფესორი,
საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტი სეუ

გაბრიელა შმიდი

პროფესორი,
აღმოსავლეთ შვეიცარიის უნივერსიტეტი

ნია ძერია

ექსპერტი

აბსტრაქტი

COVID-19 პანდემიის წინააღმდეგ მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში საგანგებო მდგომარეობა გამოცხადდა. მათ შორის იყო საქართველო და შვეიცარიაც. სხვადასხვა სახელმწიფო, მართალია, სხვადასხვა მეთოდით ებრძოდა პანდემიას და შესაბამისად საგანგებო მდგომარეობაც სრული ან ნაწილობრივი, გრძელ ან მოკლევადიანი ვადით გვხვდებოდა, თუმცა ფაქტია, რომ პანდემია მთელს მსოფლიოში სოციალური, ეკონომიკური და პოლიტიკური საქმიანობის შემაფერხებელი უმთავრესი ფაქტორი გახდა.

მოსახლეობის უდიდესი ნაწილი ვირუსით დაინფიცირების პრევენციის მიზნით თვითიზოლაციაში ან კარანტინში იმყოფება. ეს პროცესები ერთი მხრივ, ვირუსის გავრცელების პრევენციას, მეორე მხრივ კი, უამრავი ადამიანის პოტენციურ მოძალადესთან ერთ სივრცეში იზოლირებას უკავშირდება.

შესაბამისად კვლევის ავტორებისთვის, საინტერესო იყო, თუ როგორ რეაგირებდა ორი საკვლევი სახელმწიფო (საქართველო და შვეიცარია) არსებულ გამოწვევებზე. შეიცვალა თუ არა ქალთა მიმართ და ოჯახში ძალადობასთან ბრძოლის მეთოდები და კონკრეტულად რა პრობლემები გამოიკვეთა. კვლევა ემსახურება პრობლემების გამოკვეთას, შეფასებას ძალადობის გაზრდილი რისკების შესახებ და საბოლოოდ ძალადობის ზრდის პრევენციის მიზნით განხორცილებული ღონისძიებების შეფასებას ორ დასახელებულ ქვეყანაში. საბოლოოდ კი, სტატიაში შეფასდება და შეჯამდება საპასუხო ღონისძიებები და გამოიკვეთება

რეკომენდაციები, რომლებიც კრიზისულ მდგომარეობაში იქნა ან ვერ იქნა განხორციელებული, და ჩამოყალიბდება რეკომენდაციები.

სტატიაში დასახელებული კვლევა ჩატარდა შვეიცარიის საერთაშორისო მობილობის პროექტ „MOVETIA“ ფარგლებში. საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტი სეუ-სა და შვეიცარიის აღმოსავლეთ უნივერსიტეტის მხარდაჭერით და მათი პროფესორების, ექსპერტებისა და სტუდენტთა ჩართულობით. კვლევაში, გარდა სტატიის ავტორებისა ჩართული იყო პროფესორი ინა შანავა. ასევე, სტუდენტები მარიამ ესაიაშვილი, ანა ცირეკიძე, ნინა მალენ, დავიდ ზანიტი, ნიკოლაი ლაიბ და კრისტინა პასკოვ.

საკვანძო სიტყვები: COVID-19 პანდემია, ოჯახში ძალადობა, პრევენცია, ქალთა მიმართ ძალადობა.

შესავალი

ზოგადად, კრიზისების პერიოდში, მათ შორის, ეპიდემიის დროს, არსებობს ქალთა მიმართ ძალადობის ზრდის ტენდენცია.¹ თითქმის ყველა ქვეყანაში გაიზარდა ძალადობის მსხვერპლი ქალების რიცხვიც.² ძალადობის რისკს ასეთ შემთხვევაში სხვადასხვა გარემოება ამწვავებს, მაგალითად, პანდემიით გამოწვეული შიში, სტრესი, გაუარესებული ეკონომიკური მდგომარეობა, რაც მოძალადისთვის შესაძლოა მაპროვოცირებელი ფაქტორი გახდეს.³ ამასთან, მსხვერპლი უფრო მეტ დროს ატარებს ოჯახის მოძალადე წევრთან, რის გამოც, მისგან თავის დაღწევა რთულდება - მსხვერპლმა შესაძლოა ვერ მოახდინოს განმარტოება და, შესაბამისად, სამართალდამცავ უწყებაში დარეკვა.

არამხოლოდ პანდემიის პირობებში, არამედ პანდემიამდეც, სტატისტიკა ცხადყოფდა, რომ ოჯახური დანაშაული ისევე, როგორც ოჯახში და ქალთა მიმართ ძალადობა, ყველა საზოგადოების უნივერსალურ რეალობას წარმოადგენს და მთელს მსოფლიოში ფართოდ გავრცელებული კომპლექსური პრობლემაა, რომელსაც, სპეციფიკური ხასიათისა და სოციალური საშიშროების გათვალისწინებით, დამანგრეველი შედეგები მოყვება არა მხოლოდ დაზარალებულისთვის, არამედ მთლიანად საზოგადოებისთვის.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ მკაცრი ე.წ. ლოკდაუნი, ორ შესაძარებელ ქვეყანაში-საქართველოსა და შვეიცარიაში, სხვადასხვა ხანგრძლივობით ხასიათდებოდა. თუკი შვეიცარიაში იზოლაციის მკაცრი ზომები მხოლოდ 2-3 თვე გრძელდებოდა, საქართველოში იგი თითქმის 3 ჯერ მეტად ხანგრძლივი იყო. გარდა ამისა, კვლევის პროცესში გასათვალისწინებელი ფაქტორი იყო, კოვიდ-19-მდე მდგომარეობა, საქართველოსა და შვეიცარიაში, სერვისების მიწოდების მხრივ. სხვადასხვა მოცემულობიდან გამომდინარე, შედარებითი ანალიზი ვერ იქნება ბოლომდე ზუსტი, თუმცა სიტუაციური (კოვიდ-19 ის

¹ World Health Organization, COVID-19 and violence against women, 26 მარტი, 2020; UN Women, COVID-19 and Ending Violence Against Women and Girls.

² United Nations, UN chief calls for domestic violence 'ceasefire' amid 'horrifying global surge', 6 აპრილი, 2020.

³ ახალი კორონავირუსის (COVID-19) პანდემიის გავლენა ოჯახში და ქალთა მიმართ ძალადობაზე. A Gender Lens on COVID-19: Pandemics and Violence against Women and Children | Center for Global Development | Ideas to Action (cgdev.org) [უ. გ. 21.12.2022].

პანდემია) ანალიზიდან გამომდინარე, შედარება არის რელევანტური და მისი შედეგები საინტერესოა დაინტერესებული ექსპერტული წრეებისა და ფართო საზოგადოებისათვის.

1. კვლევის მეთოდოლოგია

კვლევის მიზანი იყო საქართველოსა და შვეიცარიაში ოჯახში და ქალთა მიმართ ძალადობის წინააღმდეგ არსებული სერვისების განხორციელებაში არსებული გამოწვევების, კოვიდ-19 პანდემიის პირობებში აღნიშნული სახელმწიფოების ადაპტაციის პროცესის შესწავლა და შედეგების შედარება. მიზნიდან გამომდინარე, გამოყენებულ იქნა კვლევის რაოდენობრივი და თვისებრივი მეთოდები.

საქართველოს კვლევის რაოდენობრივ გამოკითხვაში 77-მა რესპონდენტმა მიიღო მონაწილეობა. კვლევის სამიზნე ჯგუფს წარმოადგენდნენ ადამიანები, რომელთა საქმიანობაც უკავშირდება ოჯახში და ქალთა მიმართ ძალადობის საკითხებს - ქვეყნის მასშტაბით არსებული საჯარო და კერძო სექტორის თავშესაფრების, კრიზისული ცენტრებისა და ძალადობის მსხვერპლებთან მომუშავე ორგანიზაციების თანამშრომლები (ფსიქოლოგები, სოციალური მუშაკები და იურისტები). პირდაპირი გამოკითხვისთვის შემუშავდა კითხვარი, მონაცემები დამუშავდა SPSS 23 - ის გამოყენებით. თვისებრივი კვლევის ფარგლებში გამოყენებულ იქნა ნახევრად სტრუქტურირებული თვისებრივი საკვანძო ინფორმაციული ინტერვიუები - სიღრმისეული ინტერვიუები, რომლებიც ოთხ ექსპერტთან ჩატარდა. თვისებრივ მონაცემთა ანალიზი კონტენტ ანალიზის მეთოდით განხორციელდა.

თვისებრივ კვლევაში გამოყენებულ იქნა მიზნობრივი შერჩევა, რაოდენობრივ კვლევაში გამოყენებულ იქნა ხელმისაწვდომი შერჩევა.

კვლევის შვეიცარიული ნაწილი შვეიცარიის მასშტაბით ოჯახურ ძალადობაზე მომუშავე ორმოცდაათოთხმეტე (N=54) თავშესაფრის, კრიზისული ცენტრისა და საკონსულტაციო ცენტრისთვის დაგზავნილ ონლაინ კითხვარს მეთოდურად ეფუძნებოდა. კითხვარი მოიცავდა როგორც ღია, ისე ნახევრად ღია ტიპის შკალირებულ შეკითხვებს. შერჩეულ ცენტრებს ონლაინ კითხვარის ბმული თანმხლებ წერილთან ერთად 2 ივნისს დაეგზავნათ, რასაც 10 დღის ვადაში ორი წერილობითი შეხსენებაც მოჰყვა. პასუხის გაცემისთვის ვადა 2022 წლის 17 ივნისამდე მოვითხოვეთ. პასუხები სრულიად ანონიმური იყო და ცენტრის გამჟღავნების საშუალებას არ იძლეოდა. შეფასება ისეთ რაოდენობრივ ასპექტებს მოიცავდა, როგორცაა სტატისტიკური მონაცემები, ხოლო თვისობრივი ასპექტები კონტენტ ანალიზის საფუძველზე დადგინდა.

2. რაოდენობრივი კვლევის შედეგები (საქართველო)

მონაცემების დამუშავების საფუძველზე გამოიკვეთა, რომ რესპონდენტთა უმრავლესობის აზრით (92,2%), მსხვერპლები შეტყობინების გასაკეთებლად ყველაზე ხშირად პოლიციას (112) მიმართავენ. გამოკითხულთა ნაწილი (5,2%) მიიჩნევს, რომ მსხვერპლები ძალადობის ცხელ ხაზს (116 006) იყენებენ აქტიურად, ხოლო რესპონდენტთა დარჩენილი ნაწილის მოსაზრება იმის შესახებ, თუ რა მექანიზმს მიმართავენ მსხვერპლები ძალადობის შესახებ შეტყობინების

გასაკეთებლად, თანაბრად ნაწილდება ჯანდაცვის სამინისტროს ცხელ ხაზსა (1505) და არასამთავრობო ორგანიზაციებზე (1,3% და 1,3%).

მსხვერპლთა სოციო-ეკონომიკური სტატუსის თვალსაზრისით, კვლევის მონაწილეთა 74%-ის თანახმად, თავშესაფარში მყოფ მსხვერპლებს ხშირად აქვთ სოციალურად დაუცველის სტატუსი, 14.3% მიიჩნევს, რომ სტატუსის მქონე მსხვერპლები თავშესაფრებში იშვიათად ხვდებიან, ხოლო 11.7%-ის თანახმად, თავშესაფარში მყოფ მსხვერპლებს თითქმის ყოველთვის აქვთ სოციალურად დაუცველის სტატუსი.

რაც შეეხება სოციალურად დაუცველის სტატუსის მქონე მსხვერპლთა რიცხვის ცვლილებას კოვიდ-19 პანდემიის პირობებში, კვლევის მონაწილეთა 53.2%-ის თანახმად, გაიზარდა დაბალი სოციალურ-ეკონომიკური სტატუსის მქონე მსხვერპლთა მიმართვიანობა. იგივე ნიშნით, რესპონდენტთა 11.7% მიიჩნევს, რომ გაიზარდა მაღალი სოციალურ-ეკონომიკური სტატუსის მქონე მსხვერპლთა მიმართვიანობა, ხოლო 35.1%-ის თანახმად, აღნიშნული თვალსაზრისით ცვლილებები არ გამოვლენილა.

კვლევის ერთ-ერთ ინტერესის საგანს წარმოადგენდა კოვიდ -19 პანდემიის პირობებში გამოვლენილი ძალადობის დომინანტური ფორმა. მიღებული მონაცემების დამუშავების საფუძველზე გამოიკვეთა, რომ რესპონდენტთა 49.4% ფიზიკური ძალადობის ფორმას გამოყოფს, 46.8% ფსიქოლოგიურ ძალადობას, ხოლო 3.9% ეკონომიკური ძალადობის მატებაზე აკეთებს აქცენტს.

იმისათვის, რომ განსაზღვრულიყო თუ ვის ასახელებენ ძალადობის მსხვერპლები უფრო ხშირად მოძალადეებად, შედეგების დამუშავების საფუძველზე დადგინდა, რომ რესპონდენტების გამოცდილებით, მსხვერპლები განსაკუთრებულად გამოარჩევენ ძალადობას პარტნიორისა (68,8%) და ყოფილი პარტნიორის (15,6%) მხრიდან.

რაოდენობრივი კვლევის ფარგლებში რესპონდენტებმა უპასუხეს შეკითხვას პანდემიის დროს მსხვერპლებისათვის სერვისების მიწოდების თვალსაზრისით გამოვლენილი გამოწვევების შესახებ. პასუხების ანალიზის საფუძველზე გამოიკვეთა, რომ მოპასუხეთა 68,8% მიიჩნევს, რომ აღნიშნული მიმართულებით არანაირი სირთულე არ გამოვლენილა. ხოლო, რესპონდენტთა 31.2% შემდეგ გამოწვევებს ასახელებს: „ტრანსპორტირების პრობლემა“; „ღამის საათებში უსაფრთხო ადგილზე გადასაყვანად კოვიდ ტესტის გაკეთება“; „პანდემიის დროს სოციალური იზოლაცია (ჩაკეტვა)“; „მსხვერპლებთან დაკავშირება, ინტერვენცია, რეალური ძალადობის იდენტიფიცირება“; „ინფორმაციული ვაკუუმი“; „იზოლაციის 14 დღიანი პერიოდის გატარება იზოლირებულად, თავშესაფარში მოხვედრამდე“; „ფსიქოლოგიური და ეკონომიკური დახმარება“; „ფსიქოლოგის მომსახურება“.

შეკითხვაზე იყო თუ არა მიღებული რაიმე განსაკუთრებული ზომები მსხვერპლთათვის სერვისების ეფექტურად მიწოდების თვალსაზრისით კოვიდ პანდემიის დროს, რესპონდენტთა 55.8%-მა უარყოფითი, ხოლო 44.2%-მა დადებითი პასუხი დააფიქსირა. რესპონდენტებმა ძირითადად გამოყვეს შემდეგი აქტივობები: „შეიქმნა აპლიკაცია, რომლის საშუალებითაც მსხვერპლს შეუძლია ხმოვანი სიგნალით მოითხოვოს დახმარება“; „მოხდა

ტრანსპორტირების უზრუნველყოფა“; „კოვიდის მკურნალობა, ჯანდაცვის სერვისები“; „ფსიქოლოგიური დახმარება, კრიზისულ პროგრამაში ჩართვა“.

იმისათვის, რომ დადგენილიყო რამდენად უზრუნველყოფილი იყო კოვიდ პანდემიის პირობებში იმ უწყებებს შორის კოორდინირებული თანამშრომლობა, რომლებიც ოჯახური ძალადობის მსხვერპლთათვის მომსახურების გაწევის პროცესში იყვნენ ჩართული, მიღებული მონაცემების დამუშავებისა და ანალიზის საფუძველზე გამოიკვეთა, რომ რესპონდენტთა 46.8%-ის თანახმად ხშირად, 39.0%-ის თანახმად თითქმის ყოველთვის, 13.0%-ის თანახმად იშვიათად, ხოლო 1.3%-ის თანახმად თითქმის არასდროს იყო უზრუნველყოფილი ოჯახური ძალადობის მსხვერპლთათვის მომსახურების გაწევის პროცესში სხვადასხვა უწყებებს შორის კოორდინირებული თანამშრომლობა.

იმის დასადგენად, კოვიდ პანდემიის პირობებში მსხვერპლთა რესურსებით გაძლიერების თვალსაზრისით გამოვლინდა თუ არა რაიმე შეფერხება, კვლევის შედეგების საფუძველზე გამოიკვეთა, რომ 68.8%-ის თანახმად არ გამოვლენილა, ხოლო 31.2%-ის თანახმად გამოიკვეთა შეფერხებები. რესპონდენტთა მიერ ძირითად სირთულედ დასახელდა: „სოციალურად დაუცველის სტატუსის არქონის შემთხვევაში, დისტანციური რეჟიმის გამო, დროში სტატუსის მინიჭების პროცესის გაჭიანურება - მომართვაზე ეფექტური რეაგირების დაგვიანება“; „გადაადგილების შეფერხება, თავშესაფრის სერვისის გადავსება“; „დასაქმების კუთხით, პანდემიის პირობებში დასაქმების ადგილების უფუნქციობის გამო“; „პროფესიული გადამზადება და დასაქმება, რომელიც მსხვერპლის გაძლიერებას გულისხმობს“; „ფსიქოლოგის ონლაინ მომსახურების ნაკლებ ეფექტურობა“.

რაოდენობრივი კვლევის ფარგლებში, რესპონდენტებმა შეაფასეს ძალადობის საქმეების განხილვა დისტანციური სასამართლო პროცესების პირობებში. მოპოვებული მონაცემების გაანალიზების საფუძველზე დადგინდა, რომ რესპონდენტთა 27.3%-ის შეფასება დადებითი, 26%-ის კი უარყოფითია. აღსანიშნავია, რომ რესპონდენტთა 46.8%-მა აირჩია პასუხი „მიჭირს პასუხის გაცემა“.

კვლევის მონაწილეებმა ასევე შეაფასეს კოვიდ-19 პანდემიის პირობებში, სამუშაო პროცესში გამოვლენილი სირთულეებიც. რესპონდენტთა 55.8%-ის თანახმად არანაირი სირთულე მათ სამუშაო პროცესში არ გამოკვეთილა. კვლევის მონაწილეთა 44.2%-მა დადებითი პასუხი დააფიქსირა და ღია კითხვებზე მიღებული პასუხებით, მონაწილეების მხრიდან შემდეგი სირთულეები გამოიკვეთა: „მომალადებთან მუშაობის გართულება, ტექნიკური საშუალებების ხელმისაწვდომობის სირთულე“; „ბენეფიციარის მხრიდან საჭიროებებზე მიმართვიანობის გაძნელება, შიში მიმართვიანობის“; „პირადად შეხვედრის შესაძლებლობის ნაკლებობა“; „გადაადგილების, დაავადების რისკი“; „მცირეწლოვან, დამოკიდებულ პირებთან ონლაინ კონსულტაციები და შეხვედრები“; „პირისპირ შეხვედრის ორგანიზება, მათ შორის უტრანსპორტობის გამო“; „გართულდა შეფასების პროცედურები“; „კიდევ უფრო დიდ სტრესთან იყო დაკავშირებული მუშაობა, თან ახლდა ნერვიულობა ჯანმრთელობაზე, როგორც საკუთარ თავზე, ასევე ბენეფიციარებზე. ასევე ბარიერი იყო მონიტორინგის მხრივ“; „იყო ტრანსპორტირების სირთულე“; „პანდემიის პირობებში უსაფრთხოების დაცვის მიზნით არ სურდათ უცხო პირის სახლში მიღება“;

3. თვისებრივი კვლევის შედეგები (საქართველო)

ოჯახში და ქალთა მიმართ ძალადობის წინააღმდეგ არსებულ სერვისებში ჩართულმა ექსპერტებმა უპასუხეს შეკითხვებს კოვიდ-19 პანდემიის პირობებში გამოვლენილი გამოწვევებისა და სირთულეების შესახებ. თვისებრივ კვლევაში მონაწილეობა მიიღეს როგორც საჯარო, ისე კერძო სექტორის წარმომადგენლებმა.

მთავარ პრობლემად რესპონდენტებმა კომუნიკაციის თვალსაზრისით გამოვლენილი სირთულეები გამოყვეს, რომლის თანახმადაც, სავარაუდო მსხვერპლებს ექმნებოდათ დაბრკოლებები დახმარების თხოვნით მიემართათ პოლიციისთვის. ლოქდაუნი მნიშვნელოვანი გამოწვევა გახდა გადაადგილების თვალსაზრისითაც. კერძოდ, ძალადობის სავარაუდო მსხვერპლები სატრანსპორტო მიმოსვლის შეჩერების გამო ვერ მიდიოდნენ პოლიციაში, რათა გაეკეთებინათ განაცხადი საკუთარ პრობლემებთან დაკავშირებით. რესპონდენტებმა კომუნიკაციის მთავარ მექანიზმებად გამოყვეს 112 (პოლიცია), 116 006 (ძალადობის მსხვერპლთა საკონსულტაციო ცხელ ხაზი), სოციალური ქსელები (ფეისბუქ გვერდი) და აღნიშნეს, რომ რადგანაც მოძალადესთან ერთ სივრცეში ყოფნის გამო სავარაუდო მსხვერპლები ვერ ახერხებდნენ ხშირად ზარის განხორციელებას, მეზობლებისა და გარეშე პირების საშუალებით აწვდიდნენ დახმარების საჭიროების შესახებ ინფორმაციას როგორც პოლიციას, ასევე თავშესაფრებსა და კრიზისულ ცენტრებს. კერძო სექტორის წარმომადგენლის თანახმად, აღნიშნულმა მათთვის გააჩინა ისეთი აპლიკაციის შექმნის საჭიროება, რომელიც ქალებს დარეკვის გარეშე პოლიციისთვის შეტყობინების გაგზავნის შესაძლებლობას მისცემდა. აღსანიშნავია, რომ მსგავსი ტიპის აპლიკაცია შეიქმნა, როგორც არასამთავრობო ორგანიზაციის, ასევე შინაგან საქმეთა სამინისტროს ბაზაზე.

როგორც რესპონდენტები მიუთითებენ, საწყის ეტაპზე სირთულეები ასევე იქმნებოდა კოვიდ-დადებითი მსხვერპლების შემთხვევაშიც. იქიდან გამომდინარე, რომ არ არსებობდა გამოცდილება, ჭიანჭურდებოდა სამედიცინო ექსპერტიზის ჩატარება. არაეფექტური იყო დისტანციურ რეჟიმში ჩატარებული გამოკითხვა, რაც თავის მხრივ მნიშვნელოვნად ართულებდა საქმეზე დროულ რეაგირებას.

საჯარო სექტორის წარმომადგენელმა დაწესებულებაში (თავშესაფარი) მთავარ პრობლემად გამოყო ტექნიკური აღჭურვილობის სიმცირე. მსხვერპლზე დამოკიდებულ პირთა, არასრულწლოვანთა რაოდენობის გამო, თავშესაფარს უჭირდა მოსწავლეთა საგაკვეთილო პროცესში დისტანციურ რეჟიმში ჩართვის უზრუნველყოფა. იყო შემთხვევებიც, როცა დაწესებულების თანამშრომლებმა პირადი კომპიუტერებითა და ტელეფონებით ასარგებლეს მოსწავლეები. არასამთავრობო ორგანიზაციის იურისტის თანახმად, კოვიდპანდემიის საწყის ეტაპზე გამოიკვეთა სირთულეები გადაადგილებასთან დაკავშირებით. მხოლოდ საშვით იყო ნებადართული ტრანსპორტირება, რაც აფერხებდა მათ პროფესიულ საქმიანობას. თუმცა, მას შემდეგ, რაც აღნიშნული პრობლემა გამოიკვეთა, იურისტებისთვის ნებადართული გახდა გადაადგილება საადვოკატო ორდერისა და მოწმობის საპატრულო პოლიციისთვის ჩვენების საფუძველზე.

რესპონდენტთა თანახმად, მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნულ პერიოდში მნიშვნელოვანი განსხვავებები ქალთა მიმართ გამოვლენილ ძალადობის ფორმებში არ გამოკვეთილა, ფსიქოლოგიური და ფიზიკური ძალადობა შესაძლოა მაინც უფრო მეტად გამოიყოს.

საჯარო სექტორის დაწესებულებაში განთავსებული ბენეფიციარებისთვის, რომლებსაც უწევდათ სამსახურში გამოცხადებულიყვნენ, უზრუნველყოფილი იყო ტრანსპორტირება, რაც ასევე განპირობებული იყო უსაფრთხოების ზომებიდან გამომდინარე, რათა თავიდან ყოფილიყო აცილებული დაინფიცირების რისკი საზოგადოებრივ ტრანსპორტში. თბილისის ძალადობის მსხვერპლთა მომსახურების კრიზისულმა ცენტრმა 2020 წლის თებერვლიდან აქტიურად დაიწყო სამუშაო პროცესები და აპრილის თვეში აამოქმედა ცხელი ხაზი, რომელსაც ფსიქოლოგიური და იურიდიული მომსახურების ონლაინ პლატფორმაზე მიწოდების შესაძლებლობაც დაერთო. ამასთანავე, სურვილის შემთხვევაში, შესაძლებელი იყო პირისპირ კონსულტაციების მიღებაც ყველა კოვიდ რეგულაციის დაცვით. საჯარო და კერძო სექტორთან აქტიური თანამშრომლობის საფუძველზე, სწორედ კოვიდ პანდემიის პირობებში, თბილისში ახალი თავშესაფრის დამატების საჭიროებაც განისაზღვრა.

კვლევის მონაწილეთა მოსაზრებით, კოვიდ-19-ის პირობებში გამოიკვეთა დასაქმების პრობლემა. ექსპერტთა ძალისხმევით პანდემიამდე დასაქმებული ბენეფიციარების ნაწილმა სამსახური დაკარგა იქიდან გამომდინარე, რომ რეგულაციების ფონზე არაერთმა ორგანიზაციამ შეწყვიტა საქმიანობა. არასამთავრობო სექტორის წარმომადგენელი ამ მხრივ სახელმწიფოს უმოქმედობაზე მიუთითებს და აღნიშნავს, რომ ამ მიმართულებით სახელმწიფოს ჩართულობა არ გამოკვეთილა. თუმცა, სახელმწიფო დაწესებულებები მაინც ახერხებდნენ ბენეფიციართა დასაქმებას და მათი ფინანსური უზრუნველყოფის ხელშეწყობას.

რესპონდენტები პანდემიის დასაწყისში უწყებათაშორის კოორდინირებული მუშაობის თვალსაზრისით, არაერთი პრობლემის არსებობაზე მიუთითებენ. თუმცა, გარკვეული პერიოდის შემდეგ თითქმის ყველა სირთულის თანდათანობით აღმოფხვრაზე აკეთებენ აქცენტს. იმის გამო, რომ არ მუშაობდა კანცელარია და შეზღუდული იყო გადაადგილება, ვერ ხერხდებოდა საჩივრისა და განაცხადის წარდგენა. მცირე ხნის შემდეგ შეიქმნა სპეციალური მეილები, რომელზეც საჩივრის, განაცხადისა თუ შუამდგომლობის გაგზავნა იყო შესაძლებელი. სირთულე იქმნებოდა იმის გამოც, რომ პროკურორები ორი კვირა პროკურატურიდან მუშაობდნენ, ხოლო ორი კვირა დისტანციურად. დისტანციურად მუშაობის პერიოდში ისინი ვერ ეცნობოდნენ დოკუმენტაციას, რის გამოც მათგან დადგენილების გამოცემას ისეთ საქმეზე, რომელზეც კანონმდებლობით 48 საათია მაქსიმუმ განსაზღვრული (შესაძლო იყო ამ მოლოდინის რეჟიმში ბევრი რამ შეცვლილიყო სისხლის სამართლის საქმეზე), რეალურად სჭირდებოდა ორ კვირაზე მეტი. აღნიშნული პროცესები დაიხვეწა, მოგვიანებით ელექტრონულ მეილზე კონკრეტულ პროკურორს ეგზავნებოდა დოკუმენტაცია, რომელიც დასტურით აცნობებდა ადვოკატს მათ მიღებას. გადაუდებელი შემთხვევების დროს ასევე, ორდერის ელექტრონულად, სწრაფად მომზადების შესაძლებლობაც იქნა მიღწეული.

რესპონდენტთა თანახმად, პანდემიის პირობებში საჭირო გახდა ბენეფიციარებისთვის ალტერნატიული საცხოვრებლის მოძიებაც. ზოგ შემთხვევაში, თავად თავშესაფარში დაემატა

საწოდები, თუმცა იყო შემთხვევებიც, როცა მსხვერპლები კერძო პირების მიერ შექმნილ თავშესაფარში გადნაწილდნენ. პრობლემას წარმოადგენდა კარანტინის რეგულაციებიც, რომელთა ფონზეც დაწესებულებებს ბენეფიციართა სიმრავლის გამო უწევდათ ეზოში სერვისებით მოსარგებლეთა რაოდენობის კონტროლი, რათა ყველა ერთ სივრცეში არ აღმოჩენილიყო, ინფიცირების თავიდან აცილების მიზნით. ასეთი რეგულაციები ბავშვებისთვის განსაკუთრებულად რთული აღმოჩნდა.

კვლევის მონაწილეთა თანახმად, კოვიდ დადებითი ბენეფიციარები საჭიროებისამებრ, დაუყოვნებლივ გადაწყვედათ სამედიცინო დაწესებულებებსა და კოვიდ სასტუმროებში. კოვიდ პანდემიის განმავლობაში არც ერთ სავარაუდო ძალადობის მსხვერპლს არ მიუღია უარი დახმარებაზე (როგორც საჯარო, ისე კერძო სექტორში).

კვლევის მონაწილეებმა გამოყვეს რამდენიმე საკითხი, რომლებიც პანდემიის პირობებში გამოიკვეთა და საჭიროებს გაუმჯობესებას. მნიშვნელოვანია ფინანსური მხარდაჭერისა და ადამიანური რესურსებით გაძლიერებაზე ზრუნვა, ახალი თავშესაფრის დამატება, ძალადობის წინააღმდეგ მიმართული პრევენციული ღონისძიებების გაძლიერება და მედია საშუალებებისა და სოციალური ქსელების აქტიური ჩართულობა, როგორც ცნობიერების ამაღლების, ასევე შეტყობინების გაკეთების თვალსაზრისითაც, იმ შემთხვევისათვის, თუ მსხვერპლს არ აქვს საშუალება პირადად მიმართოს შესაბამის ორგანიზაციას დახმარებისთვის.

4. კვლევის შედეგები (შვეიცარია)

გამოკითხული 54 ცენტრიდან ოცდათორმეტმა (59%) კითხვარს სრულად უპასუხა, ხოლო 22-მა მათგანმა (40%) სანახევროდ. მიღებული შედეგები სარწმუნოდ შეიძლება ჩაითვალოს. დაწესებულებათა შორის იყო: ქალთა 18 თავშესაფარი, მამაკაცთა 1 თავშესაფარი, მსხვერპლთა საკონსულტაციო 11 ცენტრი და ორი სხვა დაწესებულება. 11 მათგანი (დაახლოებით 35%) კრიზისულ ცენტრს წარმოადგენს, 32 პროცენტი თავშესაფრებია, ხოლო დაახლოებით 26 პროცენტი ორივე მომსახურებას სთავაზობს. ხსენებულ დაწესებულებათა 93 პროცენტი ქალთა და შვილიან ქალთა მომსახურების ცენტრს წარმოადგენს, 46 პროცენტი მამაკაცებს და შვილიან მამაკაცებს ემსახურება (მსხვერპლთა საკონსულტაციო ცენტრების უმეტესობა თავიანთი ძალისხმევით ორივე სქესის წარმომადგენლებზე გადნაწილებას ცდილობს, მაშინ, როდესაც ქალთა და მამაკაცთა თავშესაფრები კონკრეტული სქესის წარმომადგენლებს ეხმარებიან). 5 ცენტრი ასევე ეხმარება მოზარდებსა და ტრანსგენდერ ქალებს, „ყველა გენდერისა და სექსუალური ორიენტაციის მქონე ადამიანებს, ისევე როგორც „ძალადობის ყველა მსხვერპლს“.

ბენეფიციართა დაახლოებით ერთ მესამედს შვეიცარიის მოქალაქეები შეადგენენ, 29%-ზე ოდნავ ნაკლები რაოდენობა EU/EFTA სახელმწიფოების მოქალაქეებზე მოდის, ხოლო 30%-ზე ოდნავ ნაკლები მესამე ქვეყნების მოქალაქეებზე ფიქსირდება. თვალშისაცემი განსხვავება შეინიშნება თავშესაფრებსა და კრიზისულ ცენტრებს შორისაც: შვეიცარიული ეროვნების წარმომადგენლები ქალთა თავშესაფრებში 25%-ს შეადგენენ, ხოლო მსხვერპლთა საკონსულტაციო ცენტრებში 40%-ზე მეტს. 25-მა დაწესებულებამ თავიანთ ბენეფიციართა

სოცალურ-ეკონომიკურ სტატუსზე მიუთითა: ბენეფიციართა დაახლოებით 75% ძირითადად სოცალურად დაუცველი ოჯახებიდან იმყოფებოდნენ, ქალთა თავშესაფრებში მათი რაოდენობა 85%-ს აღწევდა, ხოლო მსხვერპლთა საკონსულტაციო ცენტრებში ეს რიცხვი 78%-ს ოდნავ ჩამოუვარდებოდა.

4.1. დახმარების მაძიებელთა რაოდენობა, მათთან კომუნიკაციის გზები და საკონსულტაციო და განთავსების ობიექტთა რაოდენობა

დახმარების ცენტრებთან დაკავშირება თავად მსხვერპლთა მიერ ძირითადად სატელეფონო ხაზით, პოლიციის მიერ მსხვერპლთა მონაცემების მიწოდებით ან სპეციალისტთა დასკვნის საფუძველზე ხორციელდება. აღნიშნული, კოვიდ პანდემიის განმავლობაში ცენტრთა ორ მესამედში არ შეცვლილა. ცვლილების მიზეზი შესაძლოა პირადად შეტყობინებისა და კონტაქტის საშუალების შეზღუდვა გამხდარიყო (გადაადგილების შეზღუდვა, სტრესის ქვეშ მყოფი ოჯახები).

გამოკითხულ დაწესებულებათაგან 22 მათგანი (64%) კოვიდ პანდემიისას მსხვერპლთა გაზრდილ რაოდენობაზე მიუთითებს, რომლის მიზეზიც შესაძლოა იყოს ოჯახში ძალადობის საკითხთა მიმართ მზარდი საჯარო ინტერესი. 2022 წელს, სკოლების გახსნის შემდეგ ქალთა თავშესაფრებში მიმართვიანობა საგრძნობლად გაიზარდა, რამაც მათი გადატვირთვა გამოიწვია. საჭირო გახდა დამატებითი სივრცეების გამოყოფა და ბენეფიციართა გადანაწილება. თავშესაფართა 45% ლოდინის გაზრდილ პერიოდზე მიუთითებს.

დაწესებულებათა ნახევარზე მეტი გაზრდილი საკონსულტაციო მიმართვიანობის შესახებ იუწყება. რაც შეეხება განთავსებას, ციფრები ამბივალენტურია: კოვიდ-19 პანდემიის განმავლობაში 8 დაწესებულება განთავსების მოთხოვნის გაზრდილ რაოდენობაზე მიაჩნებოდა, 3 - შედარებით ნაკლებს, ხოლო 8 არანაირ ცვლილებას არ აფიქსირებს.

4.2 ოჯახში ძალადობის ფორმები, მოძალადეები

არც ერთი დაწესებულება არ აფიქსირებს ცვლილებებს ოჯახში ძალადობის ფორმების შესახებ კოვიდ-19-მდე და მის შემდეგ პერიოდში (დომინანტურ ფორმად კვლავ ფსიქოლოგიური ძალადობა რჩება, რასაც მოსდევს ფიზიკური ძალადობა, შედარებით იშვიათად ეკონომიკური ძალადობა, ხოლო სექსუალური ძალადობა ოდნავი ნაკლები ინტენსივობით ფიქსირდება). ძალადობის სიმძიმეც გასათვალისწინებელია, ამასთან, გასათვალისწინებელია ადევნების ზრდაც. დახურული სასამართლოების, ბინის ქირაობის შეზღუდვისა და კვალიფიციური სპეციალისტების ნაკლებობამ თავშესაფრებში ხანგრძლივი დროით დარჩენა გამოიწვია.

მოძალადეთა შორის 91% პარტნიორია, 68% კი ყოფილი პარტნიორი. ორ შემთხვევაში მოძალადეები შვილები, ხოლო ხუთ შემთხვევაში - ოჯახის სხვა წევრები აღმოჩნდნენ.

4.3 კოვიდ-19-ით განპირობებული საჭირო ცვლილებები და ზომები დაწესებულებებში

კოვიდ-19-ის პანდემიამ, გამოკითხულ დაწესებულებებში, ერთის გარდა, ფუნდამენტური ცვლილებები გამოიწვია. ეს ეხება ჰიგიენის, სივრცით თუ დროებით ცვლილებებს. საჭირო გახდა ახალი ტექნიკური საშუალებები, დამატებითი პერსონალი და გაზრდილი ფინანსური მხარდაჭერა. რომ შევაჯამოთ, ხსენებულ ცვლილებებთან გამკლავება ცენტრებისთვის ყველაზე შრომატევადი და დამღლევი აღმოჩნდა. ცვლილებებისთვის საჭირო დაფინანსება დიდწილად სახელმწიფოს მხრიდან იქნა მოწოდებული, ან თავად ცენტრები უზრუნველყოფდნენ შემოწირულობებიდან შემოსული თანხის განკარგვას.

უწყებებთან თანამშრომლობა კოვიდ-19-ის დროს ამბივალენტური რჩებოდა, ვინაიდან ცენტრების ნახევარი (N=22) კოორდინაციაში ცვლილების შესახებ არაფერს იტყობინება, მეორე ნახევარი კი, დამატებით ხარჯებზე მიუთითებს, რაც 25 პროცენტითა და 3 დან 30 საათამდე ხანგრძლივობით ვლინდება.

4.4. კოვიდ 19-ის ზოგადი შთაბეჭდილებები/მომავლის ინოვაციები

კოვიდ 19-ის განმავლობაში საჭირო ცვლილებებთან დაკავშირებით დასმულ შეკითხვებზე პასუხთა უმეტესობა ათიდან ცხრასა და ხუთს შორის მერყეობს. პანდემიასთან ბრძოლის სახელმწიფო პოლიტიკით გამოწვეულ ოჯახში ძალადობის ზრდასთან დაკავშირებულ შეკითხვაზე 7 შვეიცარიული ცენტრი დადებითად პასუხობს, 5 უარყოფითად, ხოლო დანარჩენს პასუხი არ გააჩნია. მათი უმეტესობა თანხმდება, რომ ოჯახში ძალადობა მედიისა და სოციალური ქსელების მეშვეობით აქტიურად შუქდება, რამაც 60%-ის აზრით, მიმართვიანობის ზრდა გამოიწვია, რამაც თავის მხრივ, მეტი სოლიდარობა, საჯარო და მედია ცნობიერების ამაღლება და შემოწირულობების ზრდა განაპირობა.

ჰიგიენასთან და ტექნიკურ მოდერნიზებასთან დაკავშირებული ცვლილებები ცენტრების 75%-ში შენარჩუნდება, ვინაიდან ასე ისინი სამომავლო გამოწვევებისთვის თავს უკეთ მომზადებულად მიიჩნევენ.

დახმარების მაძიებლები, უწყებები და მედია დაწესებულებათა მიერ გაწეულ შრომას უფრო მეტად აღიარებენ, რაც ათიდან შვიდსა და ათს შორის მერყეობაში გამოიხატება. სამომავლო სურვილებად რჩება სტამბოლის კონვენციის პრაქტიკაში გამოყენების გაძლიერება, ძალადობის მსხვერპლთათვის მეტი თავშესაფრები, ბაზისური მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებისთვის საჭირო ფინანსები, მეტი კამპანიის წარმოება საზოგადოებრივი ცნობიერების ამაღლებაზე, შვეიცარიის მასშტაბით მეტი პრევენციული ღონისძიების გატარება. დასკვნის სახით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ გასაკეთებელი ჯერ კიდევ ბევრია.

5. კვლევის შედეგების შეფასება

კვლევის შვეიცარიული ნაწილი თავშესაფრებსა და საკონსულტაციო ცენტრებს შორის მნიშვნელოვან განსხვავებებზე მიუთითებს:

დახმარების მამიებელთა წარმომავლობა: საკონსულტაციო ცენტრები უფრო მეტ შვეიცარიის მოქალაქეს ემსახურებიან, ხოლო თავშესაფრებს უფრო მეტად EU/EFTA, ან მესამე წევრი ქვეყნის მოქალაქეები იყენებენ.

ინფორმაცია: თავშესაფრები აფიქსირებენ ინფორმაციაზე გაზრდილ მოთხოვნას კოვიდ-19-ის პერიოდში, ხოლო კრიზისული ცენტრებისთვის საინფორმაციო ინტერესი პანდემიამდეც იგივე იყო.

აღიარება: საკონსულტაციო ცენტრები მათი შრომის აღიარებაში ცვლილებას ვერ ხედავენ, ხოლო თავშესაფრის თანამშრომლები კოვიდ-19-ის პერიოდში მათ მეტად დაფასებაზე მიუთითებენ.

სამუშაო პირობების ცვლილება: საკონსულტაციო ცენტრები პანდემიის საფუძველზე წარმოქმნილ გამოწვევებთან გამკლავების ნაკლებ წნეხზე იუწყებიან, რაც თავშესაფრებისგან განსხვავებით მათი მუშაობის სპეციფიკით შეიძლება აიხსნას.

სამომავლო გამოწვევების შეფასება: სამომავლო გამოწვევების თვალსაზრისით, საკონსულტაციო ცენტრები თავშესაფრებისგან განსხვავებით, თავს ბევრად მომზადებულად თვლიან, რასაც შესაძლოა პირდაპირი კავშირი ჰქონდეს თავშესაფრის მომსახურების მიმწოდებელთა არადაამაკმაყოფილებელ ფინანსურ მდგომარეობასთან.

კოვიდ-19-ის განმავლობაში არსებული გამოწვევების ზოგადი ანალიზი: მნიშვნელოვანი ცვლილებების გატარება მომსახურების გამწევ ორივე დაწესებულებას მოუწია, რაც თავშესაფრების მიერ 5-9, ხოლო საკონსულტაციო ცენტრების მიერ 2-7 ციფრებში აისახა, რომელიც საჭირო ზომების გატარებითა და დამატებითი მუშახელით გამოწვეული ხარჯების ზრდით შესაძლოა აიხსნას.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ ოჯახში ძალადობის სფეროში მოღვაწე დაწესებულებებს კოვიდ-19-ით გამოწვეული ორწლიანი შეზღუდვებისა და სახელწმიფო რეგულაციების გამო მნიშვნელოვნად მოუხდათ ყოველდღიურ რუტინაში ცვლილების შეტანა. დამატებითი ძალისხმევის შედეგად, კოვიდ 19-ის პერიოდში მსხვერპლთა დაცვის ცენტრები საკმაოდ წარმატებით ადაპტირდნენ, განხორციელებული ცვლილებების აქტიურ გამოყენებას კი სამომავლოდაც აპირებენ (მაგ. ონლაინ-შეხვედრები და კონსულტაციები).

მიუხედავად იმისა, რომ შეიძლებოდა კოვიდ 19-ის პერიოდში დამატებითი ხარჯების გაღება, შეზღუდული რესურსების გამო ხანგრძლივ პერსპექტივაში ასეთი სერვისების დაფინანსება ეჭვქვეშ დგება.

ორწლიანი პანდემიის გამოცდილება ცხადყოფს, რომ სასურველია პოლიტიკური ზეწოლის შედეგად სტამბოლის კონვენციით გათვალისწინებული პირობები შვეიცარიაში უფრო სწრაფად და ეფექტურად განხორციელდეს.

6. ორი ქვეყნის კვლევის შედეგების შედარებითი ანალიზი

შვეიცარიასა და საქართველოში ჩატარებული კვლევების საფუძველზე, ორი ქვეყანას შორის რამდენიმე მსგავსება და განსხვავება გამოიკვეთა.

როგორც აღმოჩნდა, საქართველოსა და შვეიცარიაში კოვიდ-19 პანდემიის პირობებში ძალადობის დომინანტურ ფორმად დადგინდა ფიზიკური და ფსიქოლოგიური ძალადობა. პანდემიის პირობებში გამოვლენილი ძალადობის აღნიშნული ფორმების მაჩვენებელი თითქმის იგივე იყო პანდემიამდელ პერიოდშიც, ორივე ქვეყანაში. ასევე, საქართველოსა და შვეიცარიაში ჩატარებული მოკვლევის მიხედვით, მსხვერპლები ძირითადად ასახელებენ პარტნიორისა და ყოფილი პარტნიორის მხრიდან განხორციელებულ ძალადობას, რაც როგორც აღმოჩნდა, უცვლელი დარჩა კოვიდ-19-ის გავრცელებამდე არსებული პერიოდის მონაცემების მიხედვითაც.

პანდემიის პირობებში გამოვლენილი გამოწვევების თვალსაზრისით, ორი ქვეყანას შორის რამდენიმე მსგავსება გამოიკვეთა. საქართველოსა და შვეიცარიაში წარმოიქმნა პრობლემა ადამიანური რესურსის მხრივ, განსაკუთრებით კოვიდ-დადებითი თანამშრომლების შემთხვევაში. ორივე ქვეყნის ძალადობის მსხვერპლთა მომსახურების დაწესებულებებს გაუჭირდათ კოვიდ-რეგულაციების დაცვა და ბენეფიციარებისთვის სერვისების სრულად მიწოდება თანამშრომელთა სიმცირის გამო. ასევე, პრობლემას წარმოადგენდა ინფრასტრუქტურის ადაპტირება კოვიდ-დადებითი პაციენტებისთვის, იზოლაციის ოთახების მოწყობა და კარანტინის წესების სრული დაცვა, განსაკუთრებით ბენეფიციართა რაოდენობის ზრდის პირობებში. ასევე, ორივე ქვეყანაში, სერვისების მიმწოდებელი დაწესებულებებისთვის გამოწვევა იყო განსაკუთრებული ჰიგიენის ნორმების დაცვა, დაწესებულების საჭირო ნივთებით (პირბადეები, სადეზინფექციო ხსნარები, ხალათები, ა.შ.) დროული აღჭურვა. საქართველოსა და შვეიცარიაში ჩატარებული კვლევების მონაწილეები ერთ-ერთ მნიშვნელოვან გამოწვევად ასახელებენ განსაკუთრებით სტრესულ სამუშაო გარემოს კოვიდ პანდემიის პირობებში.

ორ ქვეყანაში ჩატარებული კვლევის საფუძველზე დადგინდა, რომ სერვისების მიწოდება გადავიდა ონლაინ-რეჟიმზე და მსხვერპლებს შეეძლოთ მიეღოთ სხვადასხვა საჭირო კონსულტაცია ტელეფონით, იმეილით, ა.შ.

უწყებათაშორისი კოორდინირებული მუშაობა ორივე ქვეყანაში ეფექტური აღმოჩნდა, რაც შვეიცარიის შემთხვევაში ჩატარებული კვლევით ვლინდება, ხოლო გარდა კვლევისა, საქართველოს შემთხვევაში დასტურდება ადამიანის უფლებათა საბჭოს გენდერული თანასწორობის, ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის საკითხებზე მომუშავე უწყებათაშორისი კომისიის მიერ შემუშავებული საკომუნიკაციო სტრატეგიის დოკუმენტით, რომელიც კოვიდ-19-ის კრიზისის დროს ოჯახში ძალადობისა და ქალთა მიმართ ძალადობის საკითხებს ეხება.

ერთ-ერთი საგულისხმო საერთო მახასიათებელი, რაც ორი ქვეყანას შორის ჩატარებული კვლევის საფუძველზე გამოიკვეთა არის ის, რომ არც ერთი ქვეყნის შემთხვევაში არ

დასტურდება ძალადობის შემთხვევათა მკვეთრი ზრდა უშუალოდ პანდემიის პირობებში, რაც შეიძლება განპირობებული იყოს სხვადასხვა ფაქტორით.

ორ ქვეყანას შორის განსხვავებების თვალსაზრისით, კვლევის შედეგად რამდენიმე საგულისხმო ფაქტორი გამოიკვეთა. შვეიცარიაში სერვისის მისაღებად სავარაუდო მსხვერპლს არ სჭირდება რაიმე სახის ოფიციალური დოკუმენტი, რომელიც მას მსხვერპლის სტატუსს ანიჭებს, რაც საქართველოში სახელმწიფო სერვისის მისაღებად ამ ეტაპზე აუცილებელი პირობაა. ძალადობის მსხვერპლს სერვისების სრული სპექტრით სარგებლობა შეუძლია პოლიციის მიერ გამოცემული შემაკავებელი ორდერის, სასამართლოს მიერ გამოცემული დამცავი ორდერის ან პროკურატურის მიერ გამოტანილი დაზარალებულად ცნობის დადგენილების საფუძველზე. აღნიშნული დოკუმენტაცია, როგორც წესი, გაიცემა ადმინისტრაციული ან სისხლის სამართლებრივი საქმის წარმოების პროცესში, რაც საქართველოს შვეიცარიისგან განასხვავებს. როგორც აღმოჩნდა, შვეიცარული პოლიტიკის მიხედვით, ოჯახში ძალადობის შემთხვევის დროს, უპირატესობა სამოქალაქო სამართალწარმოებას ენიჭება, რაც გულისხმობს დავებს განქორწინების, ალიმენტისა და მეურვეობის შესახებ, ხოლო საქართველოში, როცა სახელმწიფოსთვის ცნობილი ხდება სავარაუდო ძალადობის შესახებ, მეტი აქცენტი სისხლისსამართლებრივ პროცესზე კეთდება, დგინდება კანონდამრღვევი პირი და მის მიმართ იწყება სისხლისსამართლებრივი დევნა, ამის პარალელურად კი, სავარაუდო მსხვერპლს შეუძლია საჭირო სერვისებით ისარგებლოს.

კოვიდ-19 პანდემიის პირობებში, ჩატარებული კვლევით დადგინდა, რომ შვეიცარიაში სამართალწარმოების პროცესი უფრო მეტად გაჭიანურდა, ვიდრე საქართველოში, ვინაიდან სასამართლოები უფრო ხანგრძლივად იყო დახურული კოვიდ-რეგულაციებიდან გამომდინარე, საქართველოში კი სწრაფად მოხდა ონლაინ-სასამართლო პროცესების ორგანიზება. თუმცა, შვეიცარიაში პანდემიის პირობებში არ ყოფილა სრული ლოქდაუნი, რაც მსხვერპლებისთვის თავისუფლად გადაადგილების საშუალებას იძლეოდა, საზოგადოებრივი ტრანსპორტის შეზღუდვის გარეშე. ხოლო საქართველოში რამდენიმე თვის განმავლობაში მოქმედებდა კარანტინის უფრო მკაცრი რეგულაციები, შეზღუდული იყო გადაადგილება, რამაც მსხვერპლებს გაურთულა როგორც შეტყობინების გაკეთება, ისე საჭირო სერვისებით სარგებლობაც.

შვეიცარიის სერვისების მიმწოდებელ ყველა დაწესებულებაში იყო საკარანტინე სივრცე ბენეფიციარებისთვის, საქართველოში კი მხოლოდ თბილისის თავშესაფარში მოეწყო სივრცე იზოლაციისთვის და მხოლოდ თბილისში გატარებული საკარანტინე პერიოდის შემდეგ რეფერირდებოდა მსხვერპლი სხვადასხვა დაწესებულებაში. ასევე, საქართველოში დადგა კერძო პირების მიერ უზრუნველყოფილი თავშესაფრებით სარგებლობის საჭიროებაც, რაც შვეიცარულ სერვისის მიმწოდებელ ორგანიზაციებს არ დასჭირვებიათ. ასევე, შვეიცარიაში უფრო მოკლე დროში მოხდა დაწესებულებების საჭირო ტექნოლოგიებით აღჭურვა, ვიდრე საქართველოში.

დასკვნა

საქართველოსა და შვეიცარიაში ჩატარებული კვლევის საფუძველზე, შემუშავდა გარკვეული ტიპის რეკომენდაციები, რომლებიც სახელმწიფოებს კრიზისულ სიტუაციაში ოჯახში და ქალთა მიმართ ძალადობის საკითხებთან გამკლავებაში უკეთ დაეხმარება.

საჭიროა, პრევენციული ღონისძიებების აქტიური განხორციელება თანამედროვე პლატფორმების გამოყენებით. პანდემიამ აჩვენა, რომ სოციალური ქსელები კარგი მოკავშირე შეიძლება იყოს ოჯახში და ქალთა მიმართ ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლაში. კოვიდ-19-ის პერიოდში არაერთმა მსხვერპლმა მიმართა სხვადასხვა ორგანიზაციას სწორედ სოციალური ქსელის მეშვეობით, ვინაიდან მოძალადესთან ერთად იზოლაციაში ყოფნის გამო, პირადად ვერ ახერხებდნენ შეტყობინების გაკეთებას. სოციალური ქსელების მეშვეობით უნდა განხორციელდეს სხვადასხვა აქტივობა ოჯახში და ქალთა მიმართ ძალადობის საკითხებზე ცნობიერების ამაღლების მიზნით, რათა რაც შეიძლება მეტმა მსხვერპლმა იცოდეს საჭიროების შემთხვევაში ვის უნდა მიმართოს და რა შეუძლია, რომ გააკეთოს იმისთვის დახმარების მისაღებად. ეს თავის მხრივ, პრევენციული ღონისძიება იქნება ძალადობის გამოვლენისა და აღკვეთისთვისაც.

პანდემიამ აჩვენა, რომ ორივე ქვეყანაში გამოიკვეთა ფინანსური სტაბილურობის აუცილებლობა. კრიზისული სიტუაციისთვის წინასწარი ფინანსური მზაობა, შესაძლებელია სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი აღმოჩნდეს დახმარების მაძიებელთათვის, რათა დროულად მოხდეს მათი ნებისმიერი საჭიროების დაკმაყოფილება, იქნება ეს ჰიგიენის ნივთები თუ ტექნოლოგიური აღჭურვილობა ონლაინ-განათლებისთვის.

საქართველოს გამოცდილებაში გამოიკვეთა ახალი თავშესაფრების დამატების აუცილებლობა თბილისში. ასევე, გამოვლინდა ონლაინ-მომსახურების დადებითი მხარეები ორივე ქვეყანაში, რაც იძლევა საფუძველს პანდემიის შემდგომ პერიოდშიც გაგრძელდეს ალტერნატიული (ონლაინ) სერვისის შეთავაზება ბენეფიციარებისთვის, ვისთვისაც უფრო კომფორტულია სხვადასხვა დახმარების ამ ფორმით მიღება.

საქართველოს შემთხვევაში, კოვიდ-19-ის პანდემიის გარდა, განსახილველია სამი საჭირო საკითხი: 1) მეტი დაფინანსების საჭიროება თავშესაფრებისთვის; 2) თავშესაფრის დატოვების შემდეგ მსხვერპლზე ზრუნვის შეწყვეტა; და 3) მოძალადეთა სარეაბილიტაციო პროგრამების ნაკლებობა.

გარდა ამისა, 2022 წლის 17 ნოემბერს, GREVIO-ს ექსპერტთა ჯგუფმა ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის წინააღმდეგ მოქმედების შესახებ 22 ნოემბერს გამოაქვეყნა საბაზისო შეფასების ანგარიში საქართველოს მიერ სტამბოლის კონვენციის იმპლემენტაციის შესახებ.

ანგარიში მოიცავს შემდეგ რეკომენდაციებს:

- მეტი ძალისხმევა უნდა დაიხარჯოს ქალებზე, რომლებიც განიცდიან ინტერსექციულ დისკრიმინაციას, რაც გულისხმობს ამ ჯგუფების, მათი უფლებებისა და მათთვის ხელმისაწვდომი სერვისების შესახებ ცნობიერების ამაღლებას.

- საჭიროა გარკვეული საკანონმდებლო ცვლილებების ინიცირება, მათ შორის, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში უფრო მკაფიოდ უნდა განიმარტოს გაუპატიურება, სტამბოლის კონვენციაში მოყვანილი რეზოლუციის შესაბამისად.
- ანგარიში მოითხოვს არასამთავრობო ორგანიზაციების ჩართულობას ქალთა მიმართ ძალადობის პრევენციის კანონების, სახელმწიფო პოლიტიკისა და პროგრამების მომზადების, კოორდინაციისა და იმპლემენტაციის ყველა ეტაპზე.
- საჭიროა მეტი ბრძოლა არსებულ გენდერულ სტერეოტიპებთან და მათ პროპაგანდასთან მედიაში. ასევე, საჭიროა კერძო სექტორის წახალისება დანერგოს ქალთა მიმართ ძალადობის თვითრეგულირების სტანდარტები.

ექსპერტულ და საზოგადოებრივ დონეზე ცნობიერების ამაღლების მნიშვნელობასთან დაკავშირებით ჯერ კიდევ ბევრი სამუშაოა გასაწევი. გენდერული თანასწორობა, თანაბარი და სტაბილური საზოგადოება, ისევე როგორც ძალაუფლების ცვალებადი სტრუქტურა მეტ ჩართულობას მოითხოვს.

კოვიდ პანდემიის პერიოდში მსხვერპლებთან მუშაობა საკმაოდ რთული აღმოჩნდა. კოვიდ პანდემიის მართვაში ცვლილება თავშესაფრებსა და კრიზისულ ცენტრებში სიახლის შეტანის საშუალებას იძლევა.

ბიბლიოგრაფია

1. World Health Organization, COVID-19 and violence against women, March 26, 2020; UN Women, COVID-19 and Ending Violence Against Women and Girls;
2. United Nations, UN chief calls for domestic violence ‘ceasefire’ amid ‘horrifying global surge’, April 6, 2020;
3. COVID-19: Pandemics and Violence against Women: A Gender Lens on COVID-19: Pandemics and Violence against Women and Children | Center for Global Development | Ideas to Action (cgdev.org) <https://rm.coe.int/grevio-inf-2022-36-eng-comments-of-the-government-of-georgia/1680a917a9>, [Last seen 20.12.2022].